

F.ALMANYA'NIN BADEN-WÜRTTEMBERG EYALETİNDE EĞİTİM SİSTEMİ VE TÜRK GÖÇMEN ÇOCUKLARININ EĞİTİM SORUNLARI

ERKAN PERŞEMBE*

The Educational System of Baden-Wurttemberg State of Germany
and the Educational Problems Faced by Turkish Immigrant Children

Abstract: This paper focuses on the problem of education appearing to be the most significant one among the long-standing issues in Germany led by the Turkish immigration that started in 1961. The educational problems introduced as the fundamental indicator of the adaptation problem that Turks experience in Germany have some dimensions related with the lack of consciousness of the Turkish families on this matter. However, it should be noted that the nature of the German educational system and the biased approaches towards foreigners have had their roles within the context of this problem. Under this framework, this study aims to evaluate the educational system in the State of Baden-Wurttemberg and the educational problems encountered by the Turkish children living there.

Key Words: Turks in Germany, Educational System in Baden-Wurttemberg, Educational Problems Faced by Turkish Children, Integration

* Doç. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı [erkanper@omu.edu.tr].

Özet: F.Almanya'da 1961 yılında başlayan Türk göçünün günümüze kadar uzanan problemleri arasında eğitim sorunu önceliğini korumaktadır. Türklerin Almanya'da uyumsuzluklarının ana göstergesi olarak takdim edilen eğitim sorunlarının, Türk ailelerinin bu konudaki bilinçsizliklerine bağlı boyutları bulunmaktadır. Ancak Alman eğitim sisteminin özelliği ve yabancılara karşı gösterilen önyargılı yaklaşımların da bu sorunda payı olduğu unutulmamalıdır. Bu kapsamda makalemizde, Baden-Württemberg Eyaletinde eğitim sistemi ve burada yaşayan Türk çocuklarının eğitim sorunları değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Almanya'da Türkler, Baden-Württemberg'de Eğitim Sistemi, Türk çocuklarının Eğitim Problemleri, Entegrasyon.

Giriş

56

OMÜİFD

Türkiye'den F.Almanya'ya 1961 yılında başlayan ve zamanla burada kalıcı hale gelen Türklerin bu süreçte yaşadığı sorunlar, çok sayıda araştırmamanın konusunu oluşturmuştur. Göç olayının hemen her insan topluluğunda, göçe tabi olan ve onları kabul edenler arasında çok yönlü ve karmaşık sorunları bünyesinde barındırdığı şüphesizdir. Göçmenlerin göç ettikleri toplumun konumuna göre, dil, etnik kimlik, ve dini inançlar bakımından farklı kültürel özellikler barındırması, onların bu topluma uyumlarında önemli sorunlar yaratabilmektedir.

Göçün ilk dönemlerinde yaşanan uyum sorunları, aile birleşme sürecinde çocukların buradaki eğitimleri ve gelecekleri gibi daha da ivme kazanan sorunlarla devam etmiştir. Bugün 2,7 milyonluk nüfus yapısıyla Türkler, Alman ekonomisine çalışarak ya da kendi iş sektörünü yaratarak güç katmakta, toplumsal hayatın bütün alanlarında farklı kuşaklarıyla var olmaya ve geleceklerini burada aramaya devam etmektedirler. Ancak yaklaşık yarım yüzyıllık deneyimlerine rağmen, F.Almanya'da yaşayan Türklerin günümüzde de en önemli sorunu eğitim sisteminde çocuklarının başarıları konusunda yeterince başarı ve ilerleme sağlayamamış olmalarıdır. Bu kapsamda konuya, F.Almanya'nın Baden-Württemberg eyaletindeki eğitim sistemi ve burada yaşayan Türklerin yaşadığı eğitim

sorunları çerçevesinde yaklaşmak istiyoruz. F.Almanya'nın 16 eyaletinde eğitim sistemi, bazı uygulama farklılıkları dışında genelde aynı temel esaslara dayanmaktadır. Bu sistemde çocuklar, yetenek ve kabiliyetlerinin geliştirildiği ve değerlendirildiği İlkokul eğitiminden sonra okul yönlendirmeleriyle geleceklerini şekillendirmektedir. Türk çocukları, ailelerinin statüleri ve bilinçsizlikleri nedeniyle genellikle arzulanan başarı düzeyini sağlayamamakta ve gelecekleri açısından işsizlik, dışlanmışlık ve suçla yönelme gibi olumsuzluklara sürüklenmektedir. Bu nedenle bu çalışmamızda, Türk çocuklarının Alman eğitim sisteminde arzulanan başarı düzeyini yakalayamamalarının nedenleri üzerine bir değerlendirme yapmak istiyoruz.

F.Almanya'da Türkler

F.Almanya'da 1961 yılında başlayan göç hareketliliğinde misafir işçi (Gastarbeiter) olarak tanımlanan Türk işçileri, Almanya'da yalnız birkaç yıl kalıp Türkiye'deki ailelerine birikimleriyle dönmeyi düşünüyorlardı.¹ Alman ve Türk hükümetlerinin planlarına göre geçici bir çalışma dönemini içeren işçi göçü, zamanla öngörülenden farklılaşarak süreklilik kazanan bir olguya dönüşmüştür. 1970'li yıllarda işçilerin aile birleşimleriyle başlayan süreç, kaçak ve siyasi sığınmacı göçlerle birlikte ivme kazanmıştır. Bugün F.Almanya'da 2.7 milyon Türk vatandaşı yaşamaktadır.² İşçi göçünün başlangıcından bugüne kadar yaşananlar, her iki toplum için de çok yönlü ve karmaşık sorunları bünyesinde barındırmıştır. Türk göçmenlerin, her iki ülkeyi de kapsayan iç içe geçmiş toplumsal, hukuki, siyasal ve ekonomik varlıkları onların birbirleriyle ilişkilerine olduğu kadar, Alman toplumuyla uyumlarının düzeyine de anlamını kazandırmaktadır.

¹ Rudolf Schmidt, *Die Türken die Deutschen und Europa, Ein Beitrag zur Diskussion in Deutschland*, VS Verlag, Wiesbaden 2004, s.15.

² F. Almanya'daki Türk varlığı 970 bini Alman vatandaşlığına girmiş, 1.658.000'i Türk pasaportlu olmak üzere toplam 2.728.000 civarındadır. (*Ausländerzahlen 2009, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Nürnberg 2009, s.11.*)

Günümüzde Türk toplumu, işsizlik, eğitim ve dışlanma gibi sorunlarına rağmen, Almanya'nın çokkültürlü yapısında kendisine özgü konumuyla yer almaktadır. Yüzde otuzları geçen işsizlik oranına rağmen Türkler, Alman ekonomisinde çalışan olarak ve girişimci olarak varolabilmekte, anavatanla da çok yönlü ilişkiler kurabilmektedirler. Türk vatandaşlarının kendilerine özgü tüketim eğilimleri gıda sektörü ağırlıklı istihdam alanları yaratmıştır. Türkiye Araştırmalar Merkezi'nin 2006 yılı verilerine göre, "Almanya'da 68.300 Türk girişimci, 330.000 kişiye iş istihdamı sağlamakta ve 32 milyar Euro'luk da yıllık ciro yapmaktadır."³ Türklerin Almanya'da kalıcılığını gösteren diğer önemli gösterge, 250 binden fazla Türk ailesinin kendi sahip olduğu evlerinde ikamet ediyor olmasıdır.⁴ Türklerin anavatanla irtibatları da devam etmektedir. Birinci kuşak işçilerden kesin dönüş yapanlar, Almanya'da kalan çocuklarıyla irtibatlarını sürdürmektedir. Almanya'da doğup büyümüş Türkler arasında bile tatillerde Türkiye'ye gidebilme tutkusu çok güçlü şekilde anlamını korumaktadır.

Ancak bu olumlu göstergelere rağmen, F.Almanya'da Türk göçmenlerinin genellikle uyum (entegrasyon) deneyimlerinde oldukça başarısız ve sorunlu oldukları görüşü siyasetçilerden araştırmacılara kadar geniş bir kesimde tartışılmaktadır. Bu tartışmalarda entegrasyon kavramı, asimilasyon kavramıyla ilişkilendirilerek Türkler uyumu engelleyen konularıyla suçlanırken, onlara ideal entegrasyon şansı vermeyen Alman tarafının yanlılığı örtülmek istenmektedir.⁵ Entegrasyon sorunlarının süreklilik kazanmasının en önemli nedeni, Türk çocuklarının eğitim ve gelecekleriyle ilgili sorunların üstesinden gelinememesidir. İlk gelen işçilerin eğitim seviyelerindeki düşüklük ve göçmen mahallelerinde kendilerini soyutlayan yaşam tarzları ve çocuklarının eğitimlerine yeterince ilgi göstermemeleri, bugüne kadar süreklilik arzeden ve yığılan birçok soru-

³ Faruk Şen, *Euro-Türkler Avrupa'da Türk Varlığı ve Geleceği*, Günizi Y, İstanbul 2007, s.26-27.

⁴ Şen, *Euro-Türkler*, s.47.

⁵ F.Almanya'da Türklerin entegrasyon sorunlarıyla ilgili Bkz. Erkan Perşembe, *Almanya'da Türk Kimliği, Din ve Entegrasyon*, Araştırma Y, Ankara 2005, s.46-53; s.89-122.

nu bünyesinde barındırmıştır. İyi bir eğitim alamamanın karşılığı işsizlik olmaktadır. Bu durumda F.Almanya’da işsizlik sorunundan en çok etkilenenler, şüphesiz yabancılar ve Türkler olmaktadır.⁶

Baden-Württemberg Eyaletinde Eğitim Sistemi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Doğu ve Batı Almanya olarak iki ayrı devlete ayrılan F.Almanya, 1990 yılında yeniden birleşirken, 11 eyaletten oluşan federal cumhuriyet 16 eyalet olarak yeniden tanımlanmıştır.⁷ F.Almanya’da federal bir eğitim ve kültür politikası uygulanmaktadır. Eğitim sistemi Federal Cumhuriyetin merkezi koordinasyonu dışında, eyaletlerin ana aktör olarak yetki ve sorumluluklarını kullanabildiği bağımsız politikalarla yürütülebilmektedir.

F.Almanya eğitim sisteminde, okulöncesi eğitim (3-6 yaş arası çocukların isteğe bağlı devam ettikleri anaokulları), ilköğretim (zorunlu eğitim kapsamında 5-10 yaş arasındaki çocukların devam ettikleri Grundschule) ve ilkokul sonrasında devam edilen üç ya da dört farklı okul türü bulunmaktadır. Bu kademedeki yer alan okullar ise, Hauptschule, Realschule, Gesamtschule ve Gymnasium gibi adlar alırlar. Bu okullara yönlendirme, öğrencinin ilkokul son sınıf (dördüncü sınıf) birinci dönem karnesindeki başarı düzeyine göre gerçekleşmektedir.⁸

Eğitim sisteminde var olabilmenin önemli koşulu, öğrencinin kendi kapasitesi ve başarısına odaklı olmakla birlikte, çocuklardaki bu kabiliyetlerin ortaya çıkartılmasında ailenin çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Çocuklarına iyi bir eğitim ortamı hazırlayabilme, yönlendirebilme ve okullarıyla iletişim kurabilme noktasında, ailelerin rolü ön plana çıkarırken, göçmenlerin arzulanan eğitimsel başarıyı yakalayamadıkları genellikle gözlenmektedir.

⁶ İşsizlik oranları, 2009 yılında Almanlar için % 8, 2, yabancılar için % 21, 0 Türkler içinse, % 31, 0 civarında olduğu belirtilmektedir. Bkz.*Bundesagentur für Arbeit, Statistik, Umfassende Arbeitsmarktstatistik; Arbeitslosigkeit und Unterbeschäftigung*, Nürnberg 2009.

⁷ *İşte Almanya*, Dışişleri Bakanlığı Y, Berlin 2003, s.23.

⁸ Bkz. Tablo 1.

Türk göçmenlerin eğitim sorunlarına değinmeden önce, tam anlamıyla bilinmeyen Baden-Württemberg eyaletindeki eğitim sisteminin özelliklerine değinmek yararlı olacaktır. Bu eğitim sisteminde uygulanan yönlendirme işlemlerinin, eşitlik ve adalete uymadığı tartışmaları çerçevesinde eleştirildiği bilinmektedir. Ancak yeterince incelendiğinde bu sistemin çocukların lehine olabilecek farklı fırsat ve seçenekleri sağlayabildiği görülebilir.

1) Anaokulu (Kindergarten)

F.Almanya’da ve Baden Württemberg’de anaokulu (Kindergarten) eğitimi, okul öncesi 3 yıllık dönemde zorunlu olmayan bir aşamadır. Anaokullarında çocuklara oyunlar, şarkılar ve masal anlatımı ile dil becerisi geliştirme, ayrıca resim ve şekil çalışmalarıyla el becerisini geliştirebilecek eğitim verilir. Türk aileleri, 10-15 yıl öncesine kadar çocuklarını göndermekten kaçındığı anaokullarının önemini bugün kavrayarak çoğunlukla anaokullarına yönelmişlerdir.⁹ Türk çocukları yaşitlarıyla aynı kabiliyete sahip olmalarına rağmen, anaokullarına gitmeden okula başladıkları takdirde, almanca dil eksikliğinin ve el becerisi yetersizliklerinin kurbanı olmaktadır. İlkokul eğitiminde öğretmenleriyle iletişim kuramayan bu çocuklar büyük ihtimalle Förderschule (öğrenme özürü çocukların okulu)’ye gönderilmektedir. Türk aileler paralı oluşu, öğle yemeklerinde domuz ürünleri yedirileceği ve bazı ahlâki değer farklılıkları nedeniyle anaokullarını tercih etmemekteydiler. Gözlemlediğimiz kadarıyla günümüzde bazı anaokulları Türk ailelerine güven vermek için mutfaklarında profesyonel ya da gönüllü olarak Türk görevliler çalıştırmaktadır. “Anaokulu bedeli ailenin çocuk sayısı ve geçim durumu göz önünde tutularak belirlenmektedir. Çok çocuklu aileler çok daha az (aylık 10 Euro) ödeme yapmaktadır. Anaokullarının diğer finans bedeli yerel belediyeler, kilise, gönüllü dernekler ve özel kuruluşlarca karşılanmaktadır.”¹⁰

⁹ Almanya’da doğup büyüyen ve eğitim sisteminde birçok zorlukları yaşayan üçüncü kuşak Türkler anaokullarının ve eğitimin önemini daha iyi kavrayabilmişlerdir. Üçüncü kuşağın eğitilmiş anne ve babalarının okullarla kurdukları iletişim eski kuşaklara göre çok daha etkin ve sonuç alıcıdır.

¹⁰ <http://www.bildungsstandards-bw.de;>

2) İlkokul (Grundschule)

Almanya’da zorunlu okul eğitiminin ilk basamağı Grundschule (İlkokul)¹¹ olarak adlandırılır ve genellikle 4 yıllık bir süreyi kapsar (Berlin ve Brandenburg eyaletlerinde 6 yıl sürer.¹²). İlkokul eğitiminde öğrencilerin kendilerini tanımaları, bireysel farklılıklarını ve yeteneklerini ortaya çıkartabilecekleri temel bilgi ve becerileri öğrenmeleri, birlikte çalışma, yaşama ve toplumsal kuralları tanıma gibi yönlendirme çalışmaları yapılmaktadır. İlkokulda Almanca, Matematik ve Hayat bilgisi (İnsan Tabiat ve Kültür adıyla yer almaktadır) gibi derslerde başarı esastır. Bundan başka resim, müzik ve spor gibi yetenek artırıcı dersler ve din bilgisi de programda bulunmaktadır. Din bilgisi dersi Hıristiyanlığın üç farklı mezhebine göre düzenlenmiş program kapsamında, ilgili öğretmenler tarafından verilir. Anayasal zorunluluğu bulunmasına karşılık Müslümanlar din bilgisi derslerinde kendi çocukları için bir düzenleme yaptırmamışlardır.¹³ Bu ders saatinde Türkiye’den görevlendirilen öğretmenler tarafından Türkçe ve Türk kültürü dersleri yapılmaktadır.¹⁴

¹¹ Türkiye’deki İlkokul karşılığı sayılır. Zorunlu eğitim süresi olan 9 yıllık eğitimin ilk kademesidir.

¹² *İşte Almanya*, s.315.

¹³ Almanya’da İslam Din dersleri sorunu konusunda Bkz. Ali-Özgür Özdil, *Aktuelle Debatten zum Islamunterricht in Deutschland*, E. B. Verlag, Hamburg 1999); Baden Württemberg eyaletinde 1995 yılında Türkçe dersi kapsamında din bilgisi dersyle ilgili konular da eklenmiştir. 2006-2007 Öğretim yılından itibaren Almanca olarak İslam din dersi uygulaması seçilen 12 okulda deneme amaçlı olarak başlamıştır. (Barbara Lichtenthäler, “Islamische Religion im schulischen Unterricht: Baden-Württemberg”, *Islamischer Religionsunterricht?*, (Ed. W. Bock), Mohr Siebeck Verlag, Tübingen 2006, s. 881-84. Ayrıca Bkz. Halise Kader Zengin, “Almanya’da İslam Din Öğretimi Modelleri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2008), S:II, s.245-268.

¹⁴ Türkçe ve Türk Kültürü derslerinde, Türkçe dil yeteneği, Türk kültürü ile ilgili önemli bilgiler ve ahlak boyutu ağırlıklı din dersleri verilmektedir. Bu dersler, Milli Eğitim Bakanlığı ve konsoloslukların koordineli çalışmasıyla her sınıfın özelliğine uygun programlı dersler olarak, Türkiye’den seçilmiş Almanca bilen öğretmenler tarafından devam ettirilmektedir. Araştırmacının eşi de Stuttgart Leinfelden-Echterdingen bölgesinde 5-6 farklı okulda, Türk öğrencilerine yönelik olarak Türkçe ve Türk Kültürü derslerinde görev yapmaktadır. Bu kapsamda araştırmacı tarafından Türk ailelerinin yaşadığı eğitim sorunları bizzat yakından gözlemlenerek değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

Öğrencilerin İlkokul eğitiminde gösterdiği başarı düzeyine göre, Gymnasium, Realschule veya Hauptschule türünde bir okula gidebileceği konusunda okul müdürü ve öğretmen tarafından tavsiye mektubu yazılır. Bu yönlendirme çocuğun yeteneklerinin sonraki dönemde hangi okulda başarıyla devam edebileceğini belirleyen ve gidebileceği okul türüne göre geleceğiyle ilgili oldukça önemli bir aşamayı gösterir. Buna göre öğrenci Lise (Gymnasium), ortaokul (Realschule) ya da Mesleki eğitim hazırlığıyla ilgili Esasokul (Hauptschule) türü okullarından birinde eğitime devam hakkı alır. En iyi seçenek Lise eğitimi olduğu için bu okula seçilmenin kıstası yüksek not ortalamasıdır. Ancak Realschule ya da Hauptschule'ye yönlendirilen öğrenciler de ilk iki yıl içinde gösterdikleri performansla yatay geçişle Gymnasium ya da Realschule'ye geçebilmektedir.¹⁵

62
OMÜİFD

Öğrencinin dördüncü sınıfta aldığı yarıyıl karnesindeki notlarına ikinci dönem başında alınan yazılı ve sözlü not ortalamaları da eklenerek elde edilen ortalamaya göre okul seçimi yapılır. Öğrencinin söz konusu dönemdeki Almanca ve Matematik notlarının ortalaması 1,0 ile 2,5 ise Lise (Gymnasium)'ye girmeye hak kazanır. Ancak bu konuda öğrenci velisine de inisiyatif bırakabilmek açısından belgede her üç okulun da tavsiye edildiği seçenek işaretlenmektedir. Bazı veliler, çocuğunun Lise hakkını almasına rağmen Realschule eğitiminin kendisi için daha iyi olabileceğini düşünebilirler. Not ortalaması 2,6 ile 3,0 arasında olan öğrenciler Realschule türüne gitmeye hak kazanırlar. Not ortalaması 3,1 ve daha kötüyse bu öğrencilerin velilerine yalnız Hauptschule işaretli Tavsiye Belgesi gönderilir. Okulun Tavsiye Belgesindeki yönlendirmeye öğrenci velisi itiraz edebilir. Öğrencinin okuluna yapılan itiraz tarafsız danışman bir öğretmen tarafından değerlendirilerek karar düzeltilebilir. İtiraz reddildiğinde öğrenci velisinin yıl sonunda yapılacak olan Yetenek Sınavı (Aufnahmeprüfung)'na başvurma hakkı vardır. Bu sınavda alınacak notlar yeniden yönlendirme için önem taşımaktadır. Bazı öğretmenlerin ve

¹⁵ *Bildungsplan 2004*, Grundschule, BW Ministerium für Kultus, Jugend und Sport, Bildungspläne der allgemein bildenden Schulen(CD Doküman); Bkz. Tablo 2.

okul idarelerinin öğrenci velilerinin pasifliğinden dolayı yanlış kararlar verdikleri bilinmektedir. Bu durumlarda öğrenci velilerine, okul aile birlikleri takip edebilecekleri bu aşamalar hakkında yol göstermekte ve öğrencinin hakları korunmaktadır. Ancak bugüne kadar birçok Türk öğrenci hak ettiği okul türlerine ailelerinin bilgisizliği nedeniyle gidememiştir. Hauptschule'den Realschuleye geçişte diğer bir aşama “yönlendirme dönemi” (Orientierungsstufe) olarak da anılan 5. ve 6. sınıflarda olabilmektedir. Öğrencinin bu sınıflarda göstereceği başarıya göre Realschule ya da Gymnasium'a geçebilme şansı bulunmaktadır. Buna karşılık öğrenci Realschule ya da Gymnasium'da başarısız olup bir defadan fazla sınıf tekrarı yaparsa bir alt okul türüne geçirilmektedir.¹⁶

3) Özel Eğitim Okulları (Sonderschule)

Çocukların doğuştan gelen engelli durumu, ya da ailesinin çocuğunu okula yeterince hazırlayamaması nedeniyle Alman eğitim sisteminde, diğer çocukların öğrenme düzeylerinin etkilenmemesi amacıyla olağanüstü özel eğitim (sonderschule) türü okullar açılmıştır. Kendi içinde çeşitli adlar alan sonderschule eğitiminde öğrenme güçlüğü çekenler (Lernbehinderte) için olan “Destekleme Okulu” (Förderschule) en yaygın olan okuldur. Ayrıca diğer bedensel ya da zihinsel engelliler için de ayrı okullar bulunmaktadır. Sonderschule grubu okullarda en büyük grubu öğrenme yetersizliği bulunan öğrencilerin gönderildiği Förderschule okulları oluşturmakta, normal İlkokul (Grundschule) içinde yer alan birimler olarak tanınmaktadır. Öğrenci bu okulda gösterdiği ilerleme ile normal Grundschule sınıfına geçebilmektedir. 2001 yılı Aile Raporu'na göre, Alman öğrenciler arasında Förderschule'ye gitme oranı, yarı yarıya azalmıştır. Yabancı öğrencilerde ise, durum tersinedir. “Rakamlarla ifade etmek gerekirse, Alman öğrenciler arasında Förderschule'ye devam oranı, % 1.82 oranında, yabancıların oranı % 4,12'dir. BadenWürttemberg

¹⁶ *Bildungsplan 2004*. Bkz. Tablo 2.

Eyaletinde Alman öğrencilerde % 3,41, diğer yabancılarda % 5,80 oranı ile Almanya genelinin de üstündedir."¹⁷

4) Hauptschule (Meslek Eğitimi İçin Temel Okul)

Hauptschule, Baden-Württemberg Eyaleti'nde 10 yıllık mecburi eğitim ve öğretimin önemli bir bölümünü oluşturur. Ancak bu okulları, Alman Eğitim Sisteminde, "Realschule" ve "Gymnasium"a gitmeyi başaramayan öğrencilerin devam ettikleri eğitim kurumları olarak nitelerek daha yerinde olur. Hauptschule, günümüzde öğrencilere, yeteneklerine göre, sonraki dönemde yapacakları meslek eğitiminin temel alt yapısını kazandıran ve bu nedenle bitirmeleri şart olan en alt basamakta bir okul türüdür. Baden-Württemberg'de Türk öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (% 61,3'ü) Hauptschule'ye devam etmektedir.¹⁸ Grundschule 4. sınıftan sonra, Türk öğrencilerin büyük bölümünün bu okullara yönlendirilmesi, ilkökul eğitiminde ailelerin, çocuklarına yeterince güven ve başarı motivasyonu kazandıramamış olmalarına bağlanabilir. Bu okulların geleceğinin olmadığı söylentisi, öğrencilerin gelecekle ilgili beklentilerini psikolojik anlamda çok etkilemektedir. Böylece diğer yabancı öğrencilerle birlikte birçok Türk öğrenci de, herhangi bir diploma dahi alamadan okulu terk edebilmektedir.¹⁹ Baden-Württemberg Eyaleti'nde halen Alman öğrencilerin 1/3'ü Hauptschule'ye, 2/3'ü Gymnasium ve Realschule'ye devam etmektedir. Yani, her üç Alman öğrenciden yalnızca birisi Hauptschule, ikisi ise Gymnasium ve Realschule öğrencisidir.

Hauptschule, öğrencilerin toplumsal ve ekonomik geleceği açısından bir çıkmaz sokak değildir. Başarılı Hauptschule öğrencileri, 7. sınıftan sonra ayrı sınıflara alınarak, bazı takviye dersleriyle İş ve Sanat Eğitimi Okulu (Werkrealschule) öğrencisi olarak öğrenimlerine devam edebilir-

¹⁷ Heike Diefenbach, *Kinder und Jugendliche aus Migrantenfamilien im Bildungssystem, Erklärungen und empirische Befunde*, VS Verlag, Wiesbaden 2010, s.68-69.

¹⁸ *Baden-Württemberg'de Eğitim*, Stuttgart Eğitim Ateşeliği, Stuttgart 2002, s.93; <http://www.studienkreis.de/service/schulsysteme/artikel/das-schulsystem-in-baden-wuerttemberg.html>

¹⁹ Hauptschule'yi tamamlamadan ayrılan öğrencilerin oranı Alman öğrencilerde % 6, göçmenlerde % 33, 1 oranındadır. Diefenbach, *Kinder und Jugendliche...*, s.57.

ler. İş ve Sanat Yeteneği Okulu, Hauptschule öğrencilerine yeni bir imkan tanıyan ve son yıllarda uygulamaya konulan bir sistemdir. Bu aşamadan sonra öğrenciler Realschule diplomasına denk sayılan Ortaokul olgunluk diploması (Mittlere Reife) olarak ilerideki eğitimleri için avantaj sağlayabilirler. Hauptschule öğrencileri için başka önemli seçenek, 9. sınıfta Matematik, İngilizce ve Almanca derslerinin not ortalamasınının 3,0 olmasıyla, iki yıl süreli Meslek Branş Okulu (Zweijährige Berufsfachschule)'na giderek Realschule diplomasına denk diploma alabilme şanslarıdır.²⁰

Hauptschule'yi bitirme diploması alan ve öğrenmek istedikleri meslekle ilgili, herhangi bir firmada çıraklık imkanı bulabilen öğrenciler, aynı zamanda 2 veya 3,5 yıl süren meslek okuluna devam ederek meslek öğrenirler.²¹

Hauptschule'yi diploma olarak bitirememiş veya meslek eğitimi için şart olan çıraklık imkanı bulamamış öğrenciler veya 16 yaşını doldurdıkları için, Hauptschule ara sınıflardan ayrılmak zorunda kalan öğrenciler, hiçbir meslek öğrenmemiş olarak, hayata büyük bir ihtimalle işsiz aday olarak atılırlar. Çünkü, bugün için Almanya'da meslek öğrenmeyen bir gencin iş bulması neredeyse imkansız hale gelmiştir. Hatta günümüzde çıraklık eğitimi yapmış, belirli alt meslekleri öğrenmiş (oto tamircisi, inşaat işçisi, küçük el sanatları, esnafılık gibi) öğrencilerin bile ekonomik krizler nedeniyle, iş bulabilme şansı kalmamaktadır. İşverenler önceliği Realschule mezunlarına tanımaktadır. Özellikle yabancı kökenli bir gencin Alman gençlere göre iş bulabilme imkanı çok daha az olmaktadır.

Federal Meslek Eğitimi Enstitüsü'ne göre, meslek diploması alamayan gençlerin, gelecekte çalışma hayatına girebilme şanslarının olmaya-çağı, işsizliği kabullenme tehlikesiyle karşı karşıya oldukları belirtilmektedir. Alman kökenli olmayan ve yaşı ilerlemiş göçmen gençler çıraklık yapabileme ya da meslek yeri bulmada en son sırada yer almaktadır.²²

²⁰ *Baden-Württemberg'de...*, s.96.;Ayrıca Bkz.Tablo 2.

²¹ *Baden-Württemberg'de...*, s.97.

²² Peter Brandhorst, "Jugendliche im Abseits, Handicap Migrationshintergrund", *Zeitschrift der Bildungsgewerkschaft, GEW*, Heft 9/2004 , s.9.

Ekonomik krizler döneminde işverenler öncelikle vasıfsız işçilerini işten çıkartmaya başlamakta işsizler ordusu sürekli büyümektedir. Vasıfsız işçilere, yani hiçbir meslek öğrenmemiş oldukları için işten çıkarılanlara bir süre Çalışma Dairesi (Arbeitsamt işsizlik parası ödemekte, bir süre sonra işsizlik yardımı yapılmaktadır. Ancak en sonunda Sosyal Yardım Kuruluşunun (Sozialamt) yardımına kadar uzanan daha zor günler gelebilmektedir.

5) Realschule (Ortaokul)

Realschule türü okullar Hauptschule ve Gymnasium arasında yer alan, öğrencilerinin geleceği açısından sorunsuz bir eğitim kademesidir. Realschule, 6 yıllık öğretim süresince, genişletilmiş teorik genel eğitim derslerinin yanında, günlük yaşamda yararlanılabilecek pratik bilgiler kazandırmayı hedefler. Hauptschule türü okullardan geçiş yapılabildiği gibi Gymnasium'da iki defa üst üste başarısız olan öğrenciler de bu okullara geçirilebilmektedir. Realschule'nin 10. sınıfının sonunda yapılan sınavları başaran öğrenciler, Gymnasium'un 10. sınıfından 11. sınıfına geçen öğrenciler gibi Orta Olgunluk (Mittlere Reife) adı verilen diplomayı almaya hak kazanırlar. Orta olgunluk diplomasını alan öğrenciler, anaokulu öğretmenliği, bankacılık, hemşirelik, teknikerlik ve kamu hizmetleri gibi meslek okullarına devam edebilirler.²³

6) Gymnasium (Lise) Eğitimi

Gymnasium (Lise) eğitiminde, öğrencilerin çeşitli alanlarda kapsamlı ve derinlemesine öğrenim görmelerine imkan tanınmaktadır. Lise eğitimi, yetenekli ve yüksek öğrenim görme hedefinde olan öğrencilere, bu doğrultudaki becerilerine yönelik bilgiler kazandırmaktadır. Böylelikle, bir yandan yüksek zihinsel yetenek gerektiren meslekler için, ön koşullar yerine getirilirken; diğer yandan da çeşitli mesleklerdeki yönetici konumundaki insanların yetiştirilmesi de mümkün olabilmektedir. Lise eğitiminde, öğrencilere doğru düşünme, farklılıkları algılama, dikkatini toplama yeteneği kazandırılarak gerektiğinde yüksek tempoda çalışabilme

²³ Bkz. Tablo 2.

becerisi, çeşitli konularda araştırma yapabilme, çok yönlü öğrenme, öğrenilenleri yazılı olarak açıklıkla ifade edebilme, rahat ve konuya bağlı anlatım yapabilme, kendi başarıma yeteneğinden emin olma, zihinsel çalışmalarda insiyatif sahibi olma, insanlarla dengeli ve aktif iletişim kurabilme gibi öğrencileri geleceğine ideal düzeyde hazırlayabilme amacı ön plandadır. Lise öğrencileri, her öğrenci için zorunlu olan, oldukça geniş bir yelpazede ders almak durumundadırlar. Fen bilimlerinin yanı sıra, değişik sınıflarda farklı yabancı dilleri seçmek suretiyle dil kapasiteleri geliştirilir.

Üniversite’de çok değişik amaçlara yönelik mesleki ve genel eğitim hazırlığı, çeşitli yeteneklere sahip olmayı gerektirir. Lisenin 12. ve 13. Sınıflarında öğrenciler yönlendirme kursları (Grundkurs ve Leitungskurs) programını tamamlayarak Abitur Lise bitirme sınavlarına girerler. Yönlendirme kursları ve Abitur sınavından alınan notların ortalaması Üniversite eğitimi için öğrencileri yönlendirmektedir.²⁴

F.Almanya’da yüksek okullar ve üniversiteler genellikle öğrencinin Lise eğitimindeki başarı düzeyine göre seçme yaparlar. Üniversiteler çok farklı alanlarda lisans ve lisans üstü eğitim verirler. Meslek yüksek okulları, öğretmen yetiştiren yüksek okullar ve sanat yüksek okulları da öğrencilerin geldikleri branşlara ve yeteneklerine göre eğitim vermektedir.

Türk Göçmenlerin Eğitim Sorunları:

Eğitim ve öğretim konusundaki başarı toplumda söz sahibi olabilmenin, milli gelirden ideal anlamda pay alabilmenin, topluma katkı sağlayabilmenin en önemli aracıdır. Başarılı bir eğitim almak insana meslek hayatında daha nitelikli iş yapabilme ve yükselme pozisyonu kazandırabilmektedir. İyi bir mesleki pozisyon ise kişinin toplum içinde etkin ve uyumlu bir katılımını, yaşam kalitesinin iyi olmasını sağlamaktadır.

²⁴ Baden-Württemberg’de, s.113-128. Ayrıca Bkz. Tablo 2.

Alman eğitim sistemi, başarılı ve yetenekli çocukların seçilerek, onları toplumun yararına en iyi mesleki standartlara yönlendirebilme kapsamında başarılıdır. Ancak göçmenlerin de bu sisteme etkin ve başarılı katılımını sağlayabilecek politikalar istenilen düzeyde uygulanamamıştır. Her şeyden önce F.Almanya hükümetlerinin göçün başlangıcından beri uyguladığı kararsız politikalar, göçmenlerin seçkin eğitim sisteminde var olabilmelerini sorunlu hale getirmiştir.

Yapılan araştırmalara göre, yabancıların önemli bir bölümünün diğer Alman ailelerle karşılaştırıldığında, yaşam koşulları ve eğitim standartları açısından daha alt düzeyde oldukları ortaya çıkmaktadır.²⁵ Bu durum onların ana toplumla uyumlu birlikteliklerini etkileyebilen birçok sorunu da beraberinde getirebilmektedir. “İşçilerin göçün başlangıcında işçi yurtlarında toplu olarak başlayan yerleşmeleri, aile birleşmeleri döneminde düşük gelir düzeyi, bir arada yaşama isteği ve yabancılara ev verilmemesi gibi nedenlerle, kentlerin getto benzeri bölgelerinde diğer yabancılarla birlikte devam etmiştir.”²⁶ Berlin Kreuzberg, Köln Keupstrasse, Mannheim Jungsbuch, Stuttgart Bad Cannstatt semtlerindeki gibi bilinen etnik gettolar, Almanya’da yaşayan diğer yabancıların ve Türklerin en çok rağbet ettikleri bölgesel yerleşimlerdir. Gettolarda aynı dili konuşan, aynı kültür ve değerler sistemini paylaşan Türkler, kendilerine ait cami, dernek ve diğer kuruluşlarıyla hâkim kültüre karşı kendi kültürlerinin ağırlıklı olduğu bir toplumsallaşma ortamı yaratmışlardır.²⁷

68

OMÜİFD

²⁵ Mikrozensus Araştırma Merkezinin 2002 yılında gerçekleştirdiği bir araştırmada, yabancılarla, Almanların eğitim, geçinme ve yaşam koşulları karşılaştırılmıştır. Bu araştırmada, yaşam koşullarının yanında ailenin eğitimle ilgili seviyesinin de önemi ortaya çıkmaktadır. Herhangi bir diploma sahibi olmayanların oranı Almanlarda 18-44 yaş arasında % 1, 5, 45-65 yaş arasında % 1, 1, 65 yaş üzerinde ise % 1, 8’dir. Diploma sahibi olmayan Türkler, 18-44 yaş arasında % 19, 0, 45-65 yaş arasında % 42, 0, 65 ve daha üzerinde % 56, 9’dur. Bkz. *Mikrozensus 2002*, www.destatis.de Ayrıca Bkz. W.Seifert, *Geschlossene Grenzen – offene Gesellschaften? Migrations- und Integrationsprozesse in westlichen Industrienationen*, Campus Verlag, Frankfurt 2000; Bundesministerium für Arbeit und Sozialordnung, *Situation der ausländischen Arbeitnehmer und ihrer Familienangehörigen in der Bundesrepublik Deutschland. Repräsentativuntersuchung 2001*, Offenbach 2002;

²⁶ Uli Pest, “Almanya’daki Müslümanların Durumuna Genel Bakış”, *Almanya’daki Müslümanların Yaşamı*, (Ed: U. Pest), Bonn 2000, s.24.

²⁷ Perşembe, *Almanya’da Türk Kimliği...*, s.122-123.

Almanya'da kendisine özgü getto bölgelerinde etnik adacıklar teşkil ederek yaşamlarını devam ettiren yabancıların, toplumun ortalama kültürel pratiğine katılmalarını engelleyen en önemli olgu da, işsizliğin ve ekonomik yetersizliğin yarattığı öz güvensizlik ve dışlanmışlık duygularıdır.²⁸ Araştırma sonuçlarına göre Türk kökenli göçmenlerin yarısının herhangi bir mesleki eğitim almadığı (vasıfsız), ancak 1/4'nün mesleki eğitiminin bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Çalışan Türk göçmenlerin yarıdan fazlası (% 52) vasıfsız işlerde çalışmaktadır.²⁹ İşsizlik nedeniyle özellikle Türk aileleri arasında sosyal yardımla yaşantısını devam ettirmeye çalışanların sayısı giderek artmaktadır. Dolayısıyla ailenin yaşadığı olumsuzluklar, çocukların okul başarılarını ve gelecekle ilgili beklentilerini de etkilemektedir.³⁰

Birçok araştırma sonucuna göre, Almanya genelinde ve Baden-Württemberg eyaletinde yabancı gençlerin eğitim ve öğretim durumlarında çok belirgin başarısızlık örnekleri gözlenmektedir.

Halm und Sauer'in 1996 yılında yabancıların getto bölgelerindeki konumu için yaptıkları "paralel toplum" kavramı, yabancıların kendi aralarında oluşturduğu ana toplumla bütünleşemeyen yapıyı tanımlamaktadır.³¹ Entegrasyon süreci üzerine yapılan araştırmalarda, dikkatler göçmenlerin kültürleri-artan ölçüde dinsel talep ve arzularla özdeşleşerek gelişen- ve bu kültüre bağlı olarak korunmaya çalışılan kimlik arayışlarına odaklanmaktadır.³² Göçmenler manevi kimlik yönelişleriyle toplumsal

²⁸ Gündüz Vassaf, *Daha Sesimizi Duyurmadık Almanya'da Türk İşçi Çocukları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Y, İstanbul 2002, s.171-210.

²⁹ Gülay Kızılcak, "Almanya'daki Türkler ve Türkiye'deki Almanlar - Göçün Sebepleri ve Uyum Sorunları", *Göç ve Entegrasyon-Almanya ve Türkiye'de Azınlık Çoğunluk İlişkileri*, <http://www.konrad.org.tr/Migration%20tr/057-080.pdf>, 20.10.2010, s.73.

³⁰ Karoline Janzen, *Medienkonsum und Integration: Türken in Deutschland*, Verlag der Technische Universität Berlin, Berlin 2009, s.80.

³¹ Dirk Halm; Martina Sauer, "Parallelgesellschaft und ethnische Schichtung, Zur empirischen Bedeutung unterschiedlicher Konzepte des Zusammenlebens von Deutschen und Türken", *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 1/2006, <http://www.parallelsellschaft.de/berichte/vortrag-halm.pdf>, 13.10.2008, s.1

³² Norbert Gestring; Andrea Janssen; Ayça Polat, *Prozesse der Integration und Ausgrenzung: Türkische Migranten der zweiten Generation*, Vs Verlag, Wiesbaden 2006.

gerçeklik dünyalarını inşa ederken, dışlanmışlığa karşı kendi aidiyet eksenlerini belirleyebilme arayışı çerçevesinde farklı kimliksel görünürlükleri gündeme gelebilmektedir.³³ “Toplumsal eşitsizlikler, kültürel farklılığa da dayanarak toplumun bütünüyle uyumu engelleyebilmektedir.”³⁴

Bu ortamlarda ilk toplumsallaşma deneyimini yaşayan çocukların, okullarda karşılaştığı uyum sorunları ve dışlanmalar, onları marjinal grupların kucağına itebilmektedir. Heitmeyer, Müller ve Schröder, F.Almanya’da dinî ve kültürel farklılıkları dolayısıyla Türk gençleri arasında yaygınlaşan dinî ve milliyetçi hareketlerin Türkleri, çok kültürlü Alman toplumuna entegrasyonda engellediği gibi, uyumsuzluğun daha aşırı yönelişlere yol açabileceğini iddia etmektedirler.³⁵ Heitmeyer'e göre, “dışlanma ve bireysel entegrasyon (uyum) sorunları yaşayan gençler, çoğu zaman dinî toplulukların onlara birlik ve grup duyguları veren kolektif kimliklerine sığınmaktadır.

70

OMÜİFD

Hell, yabancıların entegrasyon sorunları konusunda yaptığı araştırmada, göçmenlerin göç sürecindeki farklı geliş periyotlarını, entegrasyon deneyimlerini ve yaşadıkları kültür çatışmasını birlikte ele almaktadır. Buna göre, göçmenlerin F.Almanya’da kalma süreleri, eğitim, iş, sosyal statü, dinî bağlantı gibi değişkenlere göre entegrasyon deneyimlerinin farklılaşması söz konusu olmaktadır.³⁶

Worbs, göçmen çocuklarla Alman çocukları arasında bulunan eğitim eşitsizlikleri konusunda, farklı ön koşullardan gelen öğrencilere başarı için aynı fırsatları sağlayamayan eğitim sistemini eleştirmektedir. Ancak bu eleştiride, göçmen ailelerinin eğitimsel yetersizlikleri ve yaşamlarını

³³ F. Almanya’da Türk göçmenlerin kimlik arayışları çerçevesinde oluşturdukları dini ve milli sivil toplum örgütlenmeleri ve entegrasyon sorunları konusunda Bkz.Perşembe, *Almanya’da Türk Kimliği...*

³⁴ Riva Kastoryano, *Kimlik Pazarlığı, Fransa ve Almanya’da Devlet ve Göçmen İlişkileri*, (Ç:Ali Berktaş), İletişim Y, İstanbul 2000, s.22.

³⁵ Wilhelm Heitmeyer; Joachim Müller; Helmut Schröder, *Verlockender Fundamentalismus Türkische Jugendliche in Deutschland*, Frankfurt am Main 1997, s.21.

³⁶ Bkz. Matthias Hell, *Ausländer Integration in der BRD*, Yüksek Lisans Tezi, Ludwig-Maximilians Universität, München 2002, s.44-103.

etkileyen diğer olumsuz koşulları da diğer önemli faktör olarak ele almaktadır.³⁷

Bukow ve Yıldız da, Köln'ün Türk mahallesi olarak bilinen Keupstrasse'deki göçmen aileleriyle ilgili gözlemlerinde, göçmenlerin kentlerin varoşlarında işsizlik ve ekonomik yetersizlikleri de paylaşılan düşük yaşam standartlarının, çocuklarının eğitimsel başarıları üzerinde etkili olduğunu ileri sürmektedir.³⁸ Türk öğrencilerin ana dilleri ile Almanca arasındaki bocalamaları, ailelerinde yaşadıkları dini baskı ve zorlamayla, dışarıda yaşadıkları kültür arasındaki değer farklılığı, kimlik problemi, dışlanma, reddedilme arasında yaşadıkları psikolojik gerilimler onları zorlamaktadır.³⁹

Merkens, Berlin'de yabancıların ağırlıklı olduğu 26 okulda 1200 öğrenciyle yaptığı araştırmada, Alman eğitim sisteminin göçmen ailelerin çocukları açısından dezavantajlı görülmesinde, göçmen ailelerinin kendi statüleri ve bu konudaki bilgisizliklerinin önemli rol oynadığını ileri sürmektedir.⁴⁰

Kristen, Baden Württemberg'deki 6 ilkokulda yaptığı araştırmada, Türk ve İtalyan göçmen çocuklarının çoğunlukta olduğu sınıflarda, onların Realschule ve Gymnasium'a gidebilme şanslarının azaldığını belirlemektedir.⁴¹

³⁷ Susan Worbs, "The Second Generation in Germany: Between School and Labor Market", *The International Migration Review*, 37(04), 2003, s.1011-1038. Ayrıca Bkz. Murat Güven, *Almanya'da Türk işçilerinin Eğitim Eksikliğinden Kaynaklanan Sorunları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996.

³⁸ Wolf-Dietrich Bukow;Erol Yıldız, "Der Wandel von Quartieren in der metropolitanen Gesellschaft am Beispiel Keupstraße in Köln oder: Eine verkannte Entwicklung", *Der Umgang mit der Stadtgesellschaft*, Ed:W. Bukow, E. Yıldız, Leske Budrich, Opladen 2002, s.81-97.

³⁹ Nermin Çiftçi, *Almanya'daki ve Türkiye'deki Türk Lise Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yeteneklerinin Karşılaştırılması*, Doktora Tezi, Marmara Üniv.SBE, İstanbul 2001, s.193-194.

⁴⁰ Diefenbach, *Kinder und Jugendliche...*, s.84.

⁴¹ Cornelia Kristen, "Hauptschule, Realschule oder Gymnasium? Ethnische Unterschiede am ersten Bildungsübergang", *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, C: 54, S:3, (2002), s.534-552.

Diefenbach, göçmen ailelerin çocukları ve gençleri üzerine yaptığı araştırmanın sonucunda, Alman çocuklarına göre okul öncesi eğitime yeterli ilginin olmadığını, Förderschule desteğine daha çok ihtiyaç duyulduğunu, ilkokuldan sonra Hauptschule türü okullardaki göçmen çocuklarının ağırlığını vurgulamaktadır. Hauptschule bitirmeden terk durumunun da yabancılarda yüksek olduğunu belirtmektedir. Buna karşılık göçmen ailelerin çocuklarının Realschule ve Gymnasium okullarında daha az olduğunu ifade etmektedir.⁴²

Almanya genelinde eğitimle ilgili eldeki verilere göre 2000-2007 yılları arasında yabancı öğrencilerin Alman öğrencilere göre Realschule ve Gymnasium türü okullarda daha düşük oranda, Hauptschule ve Förderschule türü okullarda ise daha yüksek oranda yer aldıkları ortaya çıkmaktadır. Yabancı öğrenciler arasındaki karşılaştırmada ise Polonyalı, Rus ve Hırvat öğrencilerin Türk, İtalyan ve Sırp öğrencilere göre daha başarılı oldukları vurgulanmaktadır.⁴³

72

OMÜİFD

2006-2007 yılı verilerine göre F.Almanya'da bütün okullardaki öğrencilerin % 90,4'ü Alman, % 9,6'sı yabancı öğrencidir. Yabancı öğrenciler içindeki Türk öğrencilerin oranı ise % 42,5'tir.⁴⁴

İlkokul (Grundschule) eğitiminden sonra yönlendirilen öğrencilerin okul tiplerine göre dağılımları 2006 yılı resmi verilerine göre, Alman öğrencilerde % 22,5'i Realschule, % 45,4'ü Lise (Gymnasium) tipi okullarda, Hauptschule türü okullarda ise % 14,6 oranında, Göçmen ailelerinin çocuklarına gelince % 19,6'sı Realschulede, % 12,6'sı Lise'de, buna karşılık % 66,7'si Hauptschule türü okullardadır. Gelecekleri açısından daha iyi eğitim alabilme hakkını kazananların oranı Alman öğrencilerde % 67,9, göçmen çocuklarında ise sadece % 32,2'dir.⁴⁵

⁴² Diefenbach, *Kinder und Jugendliche...*, s.42-86.

⁴³ Manuel Siegert, *Schulische Bildung von Migranten in Deutschland, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge Integrationsreport, Working Paper 13, 2008, s.4.*

⁴⁴ Siegert, *Schulische...*, s.18.

⁴⁵ Diefenbach, *Kinder und Jugendliche...*, s.56 ve Siegert, *Schulische...*, s.22-23'den.

Baden-Württemberg eyaletinde ise, 2007-2008 öğretim yılı verilerine göre, Gymnasium türü okullardaki Alman öğrencilerin yaklaşık oranı % 38,3, göçmen işçi öğrencilerinin oranı % 13,5, Realschule'de Alman öğrencilerin oranı, % 36,5, göçmen işçi çocuklarının oranı % 25'2, Hauptschule'de Alman öğrencilerinin oranı, % 22'3, göçmen işçi çocuklarının oranı % 60'0 oranındadır. Türk kökenli çocukların Gymnasium türü okuldaki oranı % 10,8, Realschule türünde % 23,1 ve Hauptschule türü okullarda % 57,0 oranındadır.⁴⁶ Hauptschuleyi bitirmeden ayrılan Alman öğrencilerin oranı % 6, göçmen işçi çocuklarının oranı % 33,1'dir.⁴⁷

PISA Bilimsel danışma kurulu üyesi eğitim uzmanı Prof.Dr.Klaus Klemm'e göre Almanya'da eğitim sistemi giderek büyüyen eşitsizliği kapatacak durumda olmadığı gibi bilakis sosyal eşitsizliği kuvvetlendirici çimento vazifesi yapmaktadır. O'na göre Alman Eğitim sistemi, gençlerin büyük bir kısmına toplum hayatına dahil olma konusunda yardımcı olmadığı gibi her geçen gün daha fazla gencin sosyal yaşamdan kopmasından sorumludur.⁴⁸ Görünen en önemli gerçek, yabancı işçi çocuklarının Alman eğitim sistemine uyum sağlamadaki başarı derecesinin, onların Alman toplumuna uyum sağlamadaki durumunu da olumlu olarak etkilediğidir.

Eğitim sorunlarının yetişen kuşaklar açısından en somut karşılığı işsizlik ve sokak ortamlarına itilmek olunca, Alman toplumunun dışlayıcılığını aileleriyle birlikte yaşayan, eğitim ortamlarında bunu yakından hisseden gençlerin uyumsuzlukları doğal olmaktadır. Türk gençlerinin artan oranda işsizlikle karşı karşıya gelmesi ve dışlanmışlığı iş arama deneyimlerinde daha net görmesiyle, yaşanan topluma karşı nefret duyguları artmakta, Türk gençlerinin örgütlenme deneyimleri bu kapsamda, gençlik gruplarında veya cemaat kimliklerinde kendisini ifade etmektedir. Yabancı gençlerin yetersiz okul başarılarına bağlı olarak geli-

⁴⁶ Hans Frisch(Hg), *Bildung: Integration von Kindern und Jugendlichen mit Migrationshintergrund, Report 3/2008*, Ministerium für Arbeit und Soziales Baden-Württemberg, s.10-11.

⁴⁷ Frisch, *Bildung...*, s, 15.

⁴⁸ Henning Von Dietmar, *Note: Ungenügend. Die PISA-Studie und Das Deutsche Bildungssystem*, 2002, s.21.

şen bu durum, onların gerilimini ve uyumsuzluğunu artırmaktadır. “Türk gençlerinin kültürel ikilemleri onları farklı amaçları bulunan gençlik gruplarına yöneltebilmektedir. Gençler buldukları çevreden etkilenerek punks, heavymetal, hiphop gibi batılı tarzlara veya fundamentalist ya da daha ılımlı Müslüman gruplara da yönelebilmektedirler. Türk gençlerinin milliyetçi söylemler ve sembollerin de kolaylıkla cazibesine kapıldıkları gözlenmektedir.”⁴⁹

BW Eyaletinde Türkçe Anadili Eğitimi

Baden-Württemberg’de Türkçe anadil dersleri yaklaşık olarak 40 yıla yakın bir süredir öğrenci velilerinin isteklerine bağlı olarak yürütülmektedir. Türkçe anadil derslerinin çocuğun ikinci dil (Almanca) ve okul derslerindeki öğrenme kabiliyetini geliştirmede katkı sağlayıcı olduğu uzmanlar tarafından dile getirilmektedir. Bu derslerin eğitiminde sorumlu olan öğretmenler, Türkiye’den seçilerek gönderilen Türk öğretmenlerdir ve derslerle ilgili düzenleme ve sorumluluk Türk konsoloslukları tarafından organize edilmektedir. Başlangıçta Türkçe ve Türk Kültürü dersleri öğleden sonraları okul programları dışında düzenlenmişti. Ancak son 15 yıldan beri Alman okullarındaki din derslerine paralel olarak çoğunlukla sabah saatlerinde verilmeye başlanmıştır. Bu derslerde sorumluluk alan öğretmenlerin tamamı Türkiye’den gönderilmekte 5 yıllık hizmetlerini tamamladıktan sonra yerini yeni gelen öğretmenlere bırakmaktadır. Türkiye bu derslerin maddi yükünü büyük ölçüde karşılamakta, eyalet hükümetleri tarafından da çok az katkı sağlanmaktadır. Dersler 1. Sınıftan 9. Sınıfa kadar çeşitli yaşlardaki Türk çocuklarına bazı durumlarda birleştirilmiş sınıflarla Türk öğretmenlerin sorumluluğu kapsamında verilmektedir. Dersin içeriği Türkçe öğretimi ağırlıklı olmakla birlikte, Türkiye coğrafyası, tarihi, kültürü ve ahlâk konularına da yer verilmektedir. Ders kitapları Alman eğitim sistemine uygun olarak Almanya’daki yayınevleri tarafından hazırlanmakta, okul aile birlikleri ve öğrenci velileri tarafından temin edilmektedir. Öğretmenlerin Türkçe dersi için yap-

⁴⁹ Anna Halima Raths, *Türkische Jugendkulturen in Deutschland, Die dritte Generation auf der Suche nach Identität*, Tectum Verlag, Marburg 2009, s.35-101; Ayhan Kaya, Berlin,

tıkları değerlendirmeler, çoğu okulda karnelere yazılmamakta, Türkçe dersine devam edildiğine dair ayrı belge ya da sertifika olarak karne yanında öğrencilere verilmektedir. Ayrıca son yıllarda “eyalet eğitim bakanlığı Türk kökenli göçmen işçi çocukları için özel yabancı dil (sonderfermdsprache) adı altında Hauptschule bitirme sınavlarında uygulanmak üzere Türkçe dil sınavı hakkı vermiştir. Böylece edinilen Türkçe anadil bilgisinin resmi bir devlet sınavı ile tanınması ve Hauptschule ortalamasına katılması kabul görmüştür.”⁵⁰ Türkçe anadil dersleri, eyalet eğitim bakanlığının Türk yetkililerle yaptığı anlaşmalara rağmen bazı bölgelerde okul müdürlerinin kasıtlı engellemeleriyle istenilen verimlilikte verilememektedir. Öğrenci velileri, öğretmenler ve konsolosluk yetkililerinin çabalarıyla bu sorunlar aşılsa da bazı Türk ailelerinin de, anadil derslerinin Almanca öğreniminde ve okul başarısında destekleyici rolüne yeterince inanmaması katılımı düşürebilmektedir. Derslerin zorunlu olmaması, bazı öğrencilerin Alman din dersleri saatinde boş kaldıkları için bu derse katılması gibi nedenlerle derslerde disiplini temin edebilmek bazı okul türlerinde (Hauptschule) arzulanan verimliliği engellemektedir.⁵¹

Sonuç

Toplumlar arasında kültürel mesafe ve farklılıklar, ortak yaşama kültürünün zenginleştirilmesiyle giderilebilmektedir. Ancak bunun için bir arada yaşama deneyimine katılan tarafların önyargısız ve istekli olmaları, birbirinin değerlerine saygı göstermesi gereklidir. F.Almanya’da Türklerin entegrasyon deneyimlerinin başarısızlığında, her şeyden önce kültürel ilişkilerin ve karşılaşmanın eşit olmayan koşullarda başlamış olması, çalışma pozisyonlarının koşulları, toplumsal yaşama alanlarında birbirini dışlayan yaklaşımlar etkili olmaktadır. Türk göçünün başlangıcından

⁵⁰ Araştırmacının Stuttgart’ta yapılan uygulamadan edindiği bilgi.

⁵¹ Türkçe ders, ve öğretmenlerin sorunları konusunda Bkz. Ali Naşit Aras, *F.Almanya Cumhuriyetinde Çalışan Türk Öğretmenlerin Mesleki, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

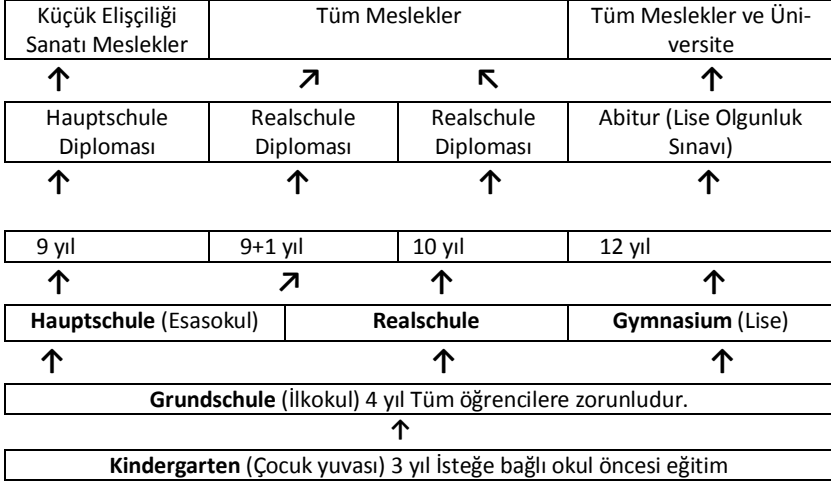
bugüne her iki toplum için de önemsenmeyen eğitim sorunları, Almanya'da doğup büyüyen kuşaklar açısından süreklilik arzeden daha büyük problemleri doğurmuştur. Çalışmamızda anılan çeşitli araştırmalara göre, Türk çocuklarının eğitimsel başarı düzeylerinde diğer yabancılardan da geri olan konumunu yaratan nedenler, Almanca dil seviyesi yetersiz, okul sistemi hakkında bilgi sahibi olmayan, aile içi ilişkilerinde de çocuklarına yeterince yardımcı olamayan ailelerde başlamaktadır. İşsizlik yanında, Türk ailelerinin daha çok para kazanma tutkularıyla sürekli ev dışında çeşitli küçük işlerle geçen yaşam biçimleri, çocuklarına gereken ilginin gösterilememesine neden olmaktadır. Hatta zaman zaman çocukları okullarda sorun çıkartan ailelere öğretmenlerin ulaşamaması ya da ulaşılsa bile yetersiz Almanca bilgisi nedeniyle diyalog kurulamadığı da gözlenen vakalardandır. Baden-Württemberg eyaletinde kendi gözlemlerimiz ve yapılan araştırma sonuçlarına göre, iyi eğitilmiş ya da çocuklarının öğretmenleriyle iyi diyaloglar kurabilen Türk ailelerinin çocuklarının daha başarılı oldukları görülmektedir. Baden-Württemberg eyaleti, Türk çocuklarının eğitim başarıları yönüyle diğer eyaletlerden daha geride kaldıkları bir bölgedir.

Kaynakça

- Ausländerzählen 2009, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Nürnberg 2009
- Aras, Ali Naşit, F. Almanya Cumhuriyetinde Çalışan Türk Öğretmenlerin Mesleki, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Sorunları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007
- Baden-Württemberg'de Eğitim, Stuttgart Eğitim Ateşeliği, Stuttgart 2002
- Bildungsplan 2004, Grundschule, BW Ministerium für Kultus, Jugend und Sport, Bildungspläne der allgemein bildenden Schulen (CD Doküman)
- Brandhorst, Peter, "Jugendliche im Abseits, Handicap Migrationshintergrund", Zeitschrift der Bildungsgewerkschaft, GEW, Heft 9/2004
- Bukow, Wolf-Dietrich; Yıldız, Erol, "Der Wandel von Quartieren in der metropolitenen Gesellschaft am Beispiel Keupstraße in Köln oder: Eine verkannte Entwicklung", Der Umgang mit der Stadtgesellschaft, Ed: W. Bukow, E. Yıldız, Leske Budrich, Opladen 2002

- Bundesagentur für Arbeit, Statistik, Umfassende Arbeitsmarktstatistik; Arbeitslosigkeit und Unterbeschäftigung, Nürnberg 2009.
- Bundesministerium für Arbeit und Sozialordnung, Situation der ausländischen Arbeitnehmer und ihrer Familienangehörigen in der Bundesrepublik Deutschland. Repräsentativuntersuchung 2001, Offenbach 2002
- Çiftçi, Nermin, Almanya'daki ve Türkiye'deki Türk Lise Öğrencilerinin Ahlaki Yargı Yeteneklerinin Karşılaştırılması, Doktora Tezi, Marmara Üniv. SBE., İstanbul 2001
- Diefenbach, Heike, Kinder und Jugendliche aus Migrantenfamilien im Bildungssystem, Erklärungen und empirische Befunde, VS Verlag, Wiesbaden 2010
- Frisch, Hans (Hg), Bildung: Integration von Kindern und Jugendlichen mit Migrationshintergrund, Report 3/2008, Ministerium für Arbeit und Soziales Baden-Württemberg
- Gestring, Norbert; Jansen, Andrea; Polat, Ayça, Prozesse der Integration und Ausgrenzung: Türkische Migranten der zweiten Generation, Vs Verlag, Wiesbaden 2006
- Güven, Murat, Almanya'da Türk işçilerinin Eğitim Eksikliğinden Kaynaklanan Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996
- Halm, Dirk; Sauer, Martina, "Parallelgesellschaft und ethnische Schichtung, Zur empirischen Bedeutung unterschiedlicher Konzepte des Zusammenlebens von Deutschen und Türken", Aus Politik und Zeitgeschichte, 1/2006
- Heitmeyer, Wilhelm; Müller, Joachim; Schröder, Helmut, Verlockender Fundamentalismus Türkische Jugendliche in Deutschland, Frankfurt am Main 1997
- Hell, Matthias, Ausländer Integration in der BRD, Yüksek Lisans Tezi, Ludwig-Maximilians Universität, München 2002
- Henning, Von Dietmar, Note: Ungenügend. Die PISA-Studie und Das Deutsche Bildungssystem, 2002
- İşte Almanya, Dışişleri Bakanlığı Y, Berlin 2003
- Janzen, Karoline, Medienkonsum und Integration: Türken in Deutschland, Verlag der Technische Universität Berlin, Berlin 2009
- Jugendliche im Abseits, Handicap Migrationshintergrund, Zeitschrift der Bildungsgewerkschaft, GEW, Heft 9/2004
- Kastoryano, Riva, Kimlik Pazarlığı, Fransa ve Almanya'da Devlet ve Göçmen İlişkileri, (Ç: Ali Berktaş), İletişim Y., İstanbul 2000

- Kristen, Cornelia, "Hauptschule, Realschule oder Gymnasium? Ethnische Unterschiede am ersten Bildungsübergang", *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, Cild 54, S:3, (2002)
- Lichtenthäler, Barbara, "Islamische Religion im schulischen Unterricht: Baden-Württemberg", *Islamischer Religionsunterricht?*, (Ed. W. Bock), Mohr Siebeck Verlag, Tübingen 2006
- Özdil, Ali-Özgür, *Aktuelle Debatten zum Islamunterricht in Deutschland*, E. B. Verlag, Hamburg 1999
- Perşembe, Erkan, *Almanya'da Türk Kimliği, Din ve Entegrasyon*, Araştırma Y., Ankara 2005
- Pest, Uli, "Almanya'daki Müslümanların Durumuna Genel Bakış", *Almanya'daki Müslümanların Yaşamı*, (Ed: U. Pest), Bonn 2000
- Schmidt, Rudolf, *Die Türken die Deutschen und Europa, Ein Beitrag zur Diskussion in Deutschland*, VS Verlag, Wiesbaden 2004
- Seifert, W, *Geschlossene Grenzen – offene Gesellschaften? Migrations- und Integrationsprozesse in westlichen Industrienationen*, Campus Verlag, Frankfurt 2000
- 78
OMÜİFD Siegert, Manuel, *Schulische Bildung von Migranten in Deutschland*, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge Integrationsreport, Working Paper 13, 2008
- Vassaf, Gündüz, *Daha Sesimizi Duyurmadık Almanya'da Türk İşçi Çocukları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Y., İstanbul 2002
- Şen, Faruk, *Euro-Türkler Avrupa'da Türk Varlığı ve Geleceği*, Günizi Y., İstanbul 2007
- Worbs, Susan, "The Second Generation in Germany: Between School and Labor Market", *The International Migration Review*, 37 (04), 2003
- Zengin, Halise Kader, "Almanya'da İslam Din Öğretimi Modelleri", *AÜİFD XLIX*, (2008), S:II

Tablo 1: BW'de Eğitim Sistemi Genel Görünüm:

Sınıflar	Meslek akademisi	Pedagoji ve Meslekipedagoji Yüksek Okulu	Sanat ve Müzik Yüksekokulları	Üniversite	Yaş
	Fachhochschulreife ↑ Bölüm Yüksekokul Olgunluk Sınavı		Hochschulreife ↑ Yüksekokul Olgunluk Sınavı		19
	Berufsober- schule İleri Meslek okulu 2 yıl	Fachschule Bölüm okulu 1-2 yıl	Meslek koleji 1, 2, 3 yıl	↑ berufliches Gymnasium Mesleki Lise (3 yıl)	↑ Gymnasium (Lise Üst kademe)
13	↑		Hauptschule 10.yılında Werkreal- schule geçiş →	Seçenekler: 1)Ekonomi bilimi 2)Teknik bilimler 3)SosyalPedagoji 4)Tarım bilim 5)Evbütçe ve gıda	
12	Meslek diploması			↑ Realschulabschluss	17
11	Meslekokulu ve işletmede eğitim (2-2,5 yıl)	1 yıl meslek bölü- moku	2 yıl meslek Bölüm okulu		16
10	Abschluß der Hauptschule (Hauptsc- hule Bitirme sınavla ya da sınavsız geçiş dönemi)			↑ Realschule (Teknik ve pedagojik mesleğe yönlendirme okulu)	↑ Gymnasium (Lise) (5.-10. sınıflar)
9	↑			↑ Gymnasium (Lise) (5.-10. sınıflar)	15
8	Hauptschule (Esasokul) Mesleğe yönelik okul (5.-9. Sınıflar)				14
7	↑				13
6	↑				12
5	↑				11
	↑			10	
	↑			9	
4	↑			8	
3	↑			7	
2	↑			6	
1	↑			5	
	↑			4	
	↑			3	
	↑			5	
	↑			4	
	↑			3	

Tablo 2 : F.Almanya'nın Baden-Württemberg Eyaletinde Eğitim Sistemi*

* Araştırmacı tarafından çeşitli tablolardan yararlanılarak hazırlanmıştır.